

4. Liikenteen mallinnus ja mittaus

4. Liikenteen mallinnus ja mittaus

Sisältö

- Liikenteen mittaus
- Liikenteen vaihtelu
- Puhelinliikenteen mallinnus
- Dataliikenteen mallinnus
- Uudet dataliikenteen mallit

Liikenteen mittaus (1)

- Liikennemittauksia tarvitaan
 - verkonsuunnittelua varten
 - mitoituksen pohjaksi
 - liikennemallien luomiseksi
 - liikenne-ennusteiden tekemiseksi
 - dynaamisen liikenteenhallinnan toteuttamiseksi
 - mittauksiin perustuva yhteyksien hyväksyntämenettely
 - dynaaminen reititys
 - ruuhkan havaitseminen ja hallinta
 - verkon ja sen eri komponenttien suorituskyvyn ja niiden tarjoaman palvelun laadun selvittämiseksi
 - mutta myös laskutustiedon keräämiseksi
- Liikennemittausten tarve kasvaa, sillä ...
 - tulee uusia palveluita ja uudenlaisia verkkoja
 - liikenteen luonne muuttuu, käyttötottumukset muuttuvat, tariffit muuttuvat ³
 - liikenne tietoverkoissa on erilaista kuin perinteisessä puhelinverkossa

Liikenteen mittaus (2)

- Puhelinverkon mittaukset
 - liikenne eri linkeillä
 - liikenneprosessi (liikenteen voimakkuus varattuina kanavina)
 - kutsujen saapumisprosessi (saapumisväliajat)
 - kutsujen pitoajat
 - liikenne runkoverkon solmuissa
 - eri suuntiin lähtevän liikenteen jakauma
 - eri suunnista tulevan liikenteen jakauma
 - liikenne liityntäverkon solmuissa
 - liikenteen jakauma lähteen tyyppin mukaan
 - eri palveluiden käyttö

Liikenteen mittaus (3)

- Dataverkkojen mittaukset
 - liikenne eri linkeillä
 - liikenneprosessi (linkin käyttöaste, läpäisy)
 - pakettitasolla (esim. IP)
 - pakettien saapumisprosessi (saapumisväliajat)
 - pakettien koot
 - pakettien menetyssuhde (loss ratio)
 - yhteys/vuotasolla (esim. TCP)
 - yhteyksien/voiden saapumisprosessi (saapumisväliajat)
 - yhteyksien/voiden kestot
 - yhteyksien/voiden aikana siirrettyjen bittien määrät
 - em. tiedot sovellutuksittain (http / ftp / email / telnet etc.)
 - päästä-päähän liikennemittaukset
 - pakettien kokema viive (delay) ja viiveen vaihtelu (jitter)
 - yhteyden sama keskimääräinen kaista eli läpäisy (throughput)

5

Liikennemittausten analysointi

- Perinteiset tilastolliset menetelmät:
 - liikennemallien parametrien **estimointi**, esim.
 - liikenneintensiteetti
 - liikenteen vaihtelu (lyhyen aikavälin varianssi)
 - liikenteen huipukkuus
 - liikenteen autokorrelaation estimointi
- Uusi lähetymistapa:
 - liikenteen **skaalautuvuuden** analyysi
 - itsesimilaarisuus
 - multifraktaalisuus

6

Sisältö

- Liikenteen mittaus
- Liikenteen vaihtelu
- Puhelinliikenteen mallinnus
- Dataliikenteen mallinnus
- Uudet dataliikenteen mallit

Liikenteen vaihtelu eri aikaskaaloissa (1)

- **Ennustettavat vaihtelut**
 - **Trendikehitys** (vuosia)
 - liikenteen määrän kasvu:
 - olemassaolevat palvelut: käyttäjien määrän kasvu, käyttötottumuksen muutokset, tariffien muutokset
 - uudet palvelut
 - **Vuosittainen kausivaihtelu**, vuosiprofiili (kuukausia)
 - **Viikkorytmiin liittyvät vaihtelut**, viikkoprofiili (päiviä)
 - **Päivärytmiin liittyvät vaihtelut**, päiväprofiili (tunteja)
 - sisältäen “kiiretunnin”
 - huom. eri käyttäjäryhmillä erilaiset (päivä-/viikko-/vuosi-) profiilit
 - **Ulkoisista tapahtumista** johtuvat ennustettavat vaihtelut
 - säännölliset: esim. joulukuusi
 - epäsäännölliset: esim. puhelinäänestykset

Liikenteen vaihtelu eri aikaskaaloissa (2)

- **Satunnaiset vaihtelut**
 - **Lyhyen aikavälin satunnaisvaihtelut** (sekunteja - minuutteja)
 - toisistaan riippumattomien käyttäjien käyttäytymiseen liittyvät vaihtelut
 - satunnaiset kutsujen saapumiset
 - satunnaiset kutsujen pitoajat
 - **Pitkän aikavälin satunnaisvaihtelut** (tunteja - ...)
 - satunnaiset vaihtelut päivä-, viikko-, vuosiprofiilin ympärillä
 - jokainen päivä, viikko, ... on erilainen
 - **Ulkoisten tapahtumien** aiheuttamat satunnaisvaihtelut
 - esim. maanjäristykset ja muut luonnonmullistukset

9

Kiiretunti (1)

- Verkon mitoittaminen suurimman milloinkaan esiintyvän liikennehuipun varalle ei ole tarkoituksenmukaista
- Puhelinverkoissa mitoitusta varten kehitetty (laskennallinen) liikenteen huippua kuvaava suure on ns. **kiiretunnin** (busy hour) **liikenne**

Kiiretunti \approx se yhden tunnin pituinen jakso, jona liikenteen määrä on suurin

- tämä määritelmä on yksikäsitteinen vain yksittäisille päiville
- kyseessä on siis (tarkkaan ottaen) päivittäinen huipputunti (daily peak hour)
- Mitoitukseen sopivien (useampaan päivään liittyvien) keskimääräisten arvojen määrittämiseksi suosituksissa on määritelty kiiretunnin liikenteelle erilaisia mittaustapoja
 - ADPH (Average Daily Peak Hour)
 - TCBH (Time Consistent Busy Hour)
 - FDMH (Fixed Daily Measurement Hour)

10

Kiiretunti (2)

- Merkitään
 - N = mitattauspäivien lkm (esim. $N = 10$)
 - $a_n(\Delta)$ = liikenteen keskim. voimakkuus mittauspäivän n aikavälillä Δ
 - $\max_{\Delta} a_n(\Delta)$ = huipputunnin liikenne mittauspäivänä n
- Kiiretunnin liikenne a eri menetelmillä laskettuna:

$$a_{\text{ADPH}} = \frac{1}{N} \sum_{n=1}^N \max_{\Delta} a_n(\Delta)$$

$$a_{\text{TCBH}} = \max_{\Delta} \frac{1}{N} \sum_{n=1}^N a_n(\Delta)$$

$$a_{\text{FDMH}} = \frac{1}{N} \sum_{n=1}^N a_n(\Delta_{\text{fixed}})$$

- Selvästikin

$$a_{\text{FDMH}} \leq a_{\text{TCBH}} \leq a_{\text{ADPH}}$$

11

Sisältö

- Liikenteen mittaus
- Liikenteen vaihtelu
- Puhelinliikenteen mallinnus
- Dataliikenteen mallinnus
- Uudet dataliikenteen mallit

12

Puhelinliikenteen mallinnus

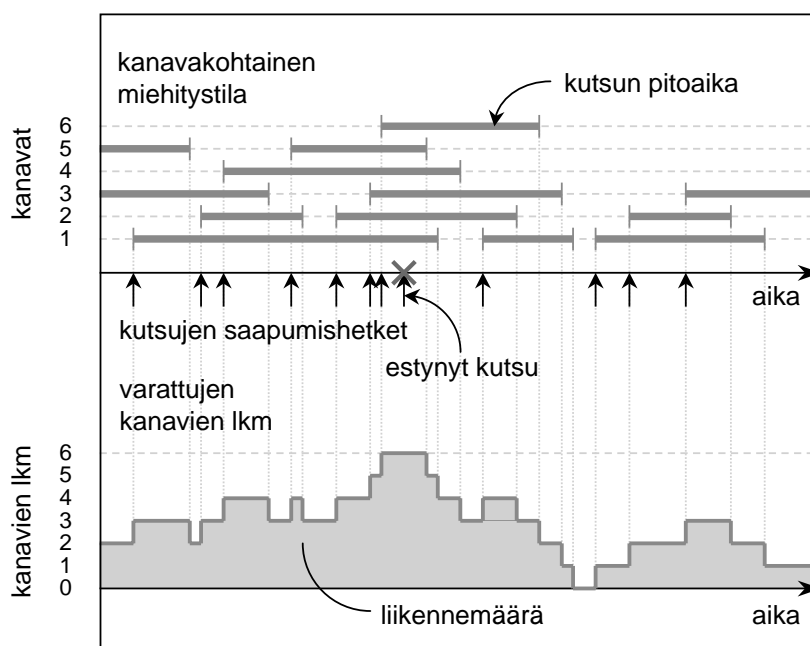
- Puhelinverkossa liikenne koostuu **kutsuista** (puheluista)

Liikenne ↔ Kutsut

- Verkon kannalta on tärkeää kuvata
 - **kutsujen saapumisprosessi** (millä hetkillä uusia puheluita yritetään käynnistää)
 - **kutsujen pitoaikajakauma** (miten kauan yksittäiset puhelut kestävät)
- Nämä yhdessä muodostavat
 - **liikenneprosessin**, joka kertoo montako puhelua on yhtäaikaan käynnissä
= montako kanavaa on yhtäaikaan varattuna
= kuljetetun liikenteen (hetkellisen voimakkuuden) erlangeina
- Huom. Tietynä aikavälinä kuljetettua kokonaisliikennettä sanotaan
 - **liikennemääräksi** eli liikenteen volyymiksi
= liikenteen voimakkuuden integraali yli ko. aikavälin

13

Liikenneprosessi

14

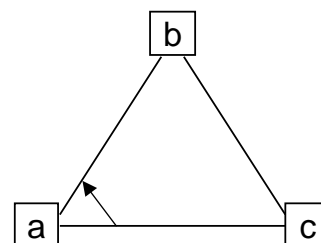
Kutsujen saapumisprosessin mallinnus (1)

- **Aggregoitu liikenne** (runkoverkossa)
 - perinteinen malli: Poisson-prosessi (intensiteetillä λ)
 - hyvin lyhyellä aikavälillä Δ tulee joko uusi kutsu (tn:llä $\lambda\Delta$) tai sitten ei (tn:llä $1 - \lambda\Delta$)
 - eri aikavälit ovat toisistaan riippumattomia
 - tuloksena riippumattomat ja eksponentiaaliset saapumisten väliajat keskiarvolla $1/\lambda$
 - malli toimii, jos hyvin suuri käyttäjäpopulaatio, joka tekee päätöksiä kutsujen käynnistämisestä toisistaan (ja aiemmista päätöksistään) riippumatta
 - vastaavat järjestelmämallit:
 - **Poisson-malli** (ääretön kapasiteetti)
 - **Erlang-malli** (äärellinen kapasiteetti)

15

Kutsujen saapumisprosessin mallinnus (2)

- Hierarkkiseen vaihtoehtoisreititykseen liittyvä **ylivuoto-liikenne** (runkoverkossa)
 - mallinnettu esim. keskeytyvänä Poisson-prosessina (Interrupted Poisson Process, IPP) tai yleisemmin Markov-moduloituna Poisson-prosessina (Markov modulated Poisson process, MMPP)
 - ideana on, että Poisson-prosessin mukaiset saapumiset sallitaan tai estetään riippuen ns. moduloivan prosessin tilasta

suora reitti: a - c
vaihtoehtoinen reitti: a - b - c

16

Kutsujen saapumisprosessin mallinnus (3)

- **Yksittäinen käyttäjä** (tilaajan käyttäytymisen mallinnus)
 - perinteinen malli: eksponentiaalinen on-off-prosessi
 - käyttäjä voi olla kahdessa eri tilassa: 'on' ja 'off'
 - kun puhelu on käynnissä, tila on 'on'
 - muutoin tila on 'off'
 - sekä kutsun pitoajat että eri kutsujen väliset ajat oletetaan eksponentiaalisesti jakautuneiksi (eri parametreilla)
- Yksittäisten käyttäjien **superpositio** (tilaajaverkossa)
 - äärellinen määrä yksittäisiä käyttäjiä, jotka
 - mallinnetaan kuten yllä ja
 - toimivat toisistaan riippumatta
 - vastaavat järjestelmämallit:
 - **Binomi-malli** (riittävä kapasiteetti)
 - **Engset-malli** (riittämätön kapasiteetti)

17

Kutsujen pitoajan mallinnus (1)

- Perusoletus:
 - pitoajat ovat **riippumattomia** ja **samoin jakautuneita** (independent and identically distributed, **IID**)
- Pitoajan jakauma
 - perinteinen malli: eksponentiaaliset pitoajat
 - 1 parametri \Rightarrow **yksinkertaisuus!**
 - muistittomuus: kestätyään ajan t , kutsu päättyy lyhyessä aikavälissä $(t, t+\Delta)$ ajasta t riippumattomalla t :llä $\mu\Delta$
 - häntäjakauma pienenee eksponentiaalista vauhtia
 - monimutkaisempia malleja:
 - normaalijakauma (2 parametria: keskiarvo ja varianssi)
 - log-normaalijakauma (2 parametria)
 - Weibull-jakauma (2 parametria)
 - hyperekspontiaalinen (3 parametria)

18

Kutsujen pitoajan mallinnus (2)

- Pitoaika riippuu myös esim. siitä,
 - onko kyseessä liike- vai yksityispuhelu (päivä vs. ilta)
 - onko kyseessä tavallinen puheyhteys vai kenties puhelinyhteyden käyttö muihin tarkoituksiin (kuten Internet-surffailu, faxin lähetys yms.)

Sisältö

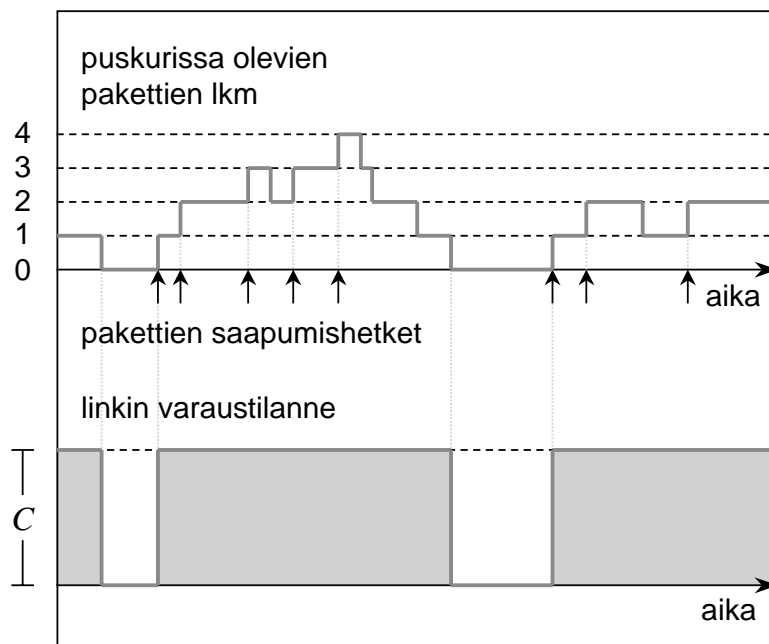
- Liikenteen mittaus
- Liikenteen vaihtelu
- Puhelinliikenteen mallinnus
- **Dataliikenteen mallinnus**
- Uudet dataliikenteen mallit

Dataliikenteen mallinnus pakettitasolla

- Perinteinen malli **pakettitasolla** (packet level)
 - uusia paketteja saapuu Poisson-prosessin mukaisesti
⇒ pakettien väliajat riippumattomia ja samoin jakautuneita noudattaen eksponenttijakaumaa
 - pakettien pituudet riippumattomia ja samoin jakautuneita noudattaen eksponenttijakaumaa
⇒ pakettien lähetysajat riippumattomia ja samoin jakautuneita noudattaen eksponenttijakaumaa
 - järjestelmämallina yhden palvelijan **jonotusjärjestelmä** (M/M/1-FIFO jonomalli)

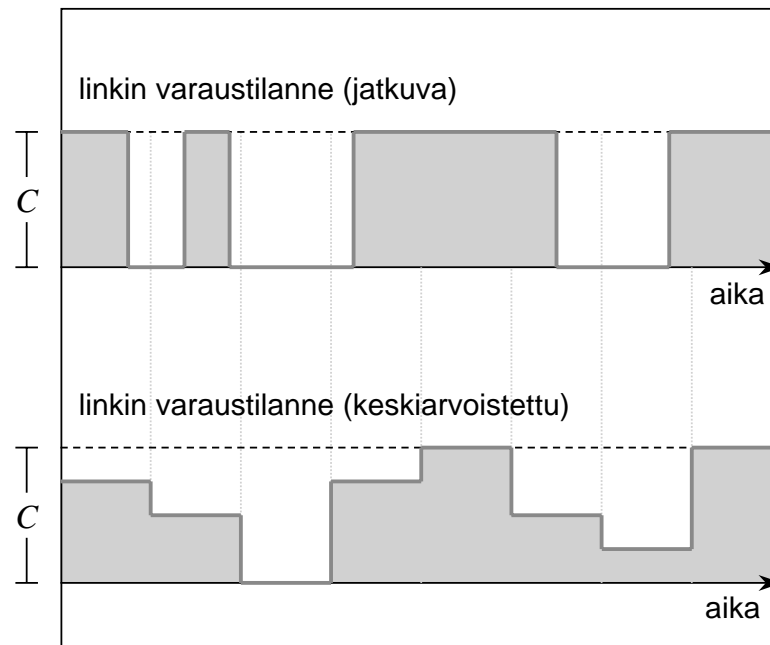
21

Pakettitason liikenneprosessi (1)

22

Pakettitason liikenneprosessi (2)

23

Dataliikenteen mallinnus vuotasolla (1)

- Vuo on erääläinen pakettitasolta havaittu approksimaatio yhteystason liikenteestä
- **Vuo** (flow) = sarja peräkkäisiä ja toisiinsa kuuluvia paketteja, joilla sama lähde ja määränpää
 - Karkeassa luokittelussa huomioidaan vain lähde- ja määränpääosoite, hienommassa luokittelussa voidaan erotella esim. eri ylemmät protokollat (esim. TCP, UDP, HTTP, FTP, ...)
 - Peräkkäiset vuot erotetaan toisistaan ajastimella: peräkkäiset paketit kuuluvat samaan vuohon vain, jos niiden ajallinen etäisyys on tarpeeksi pieni
 - Huom. Vuon määritelmä on hyvin joustava. Se, miten vuot käytännössä pitäisi luokitella, on oma taiteenlajinsa:
 - karkeuden (granularity) valinta
 - ajastuksen (timeout) valinta

24

Dataliikenteen mallinnus vuotasolla (2)

- Voiden jaottelu liikenteen luonteen mukaisesti:
 - **Virtaavat** (streaming) vuot, joita karakterisoi vaadittu kaista ja vuon kesto
 - esim. audio- ja videoyhteydet UDP:llä siirrettynä
 - **Elastiset** (elastic) vuot, joita karakterisoi siirrettävä tietomäärä eli vuon koko
 - esim. digitaalisten dokumenttien siirto (HTTP,FTP,...) TCP:llä
 - huom. elastisen vuon vaatima kaista ja vuon kesto määräytyvät dynaamisesti verkon tilasta riippuen

25

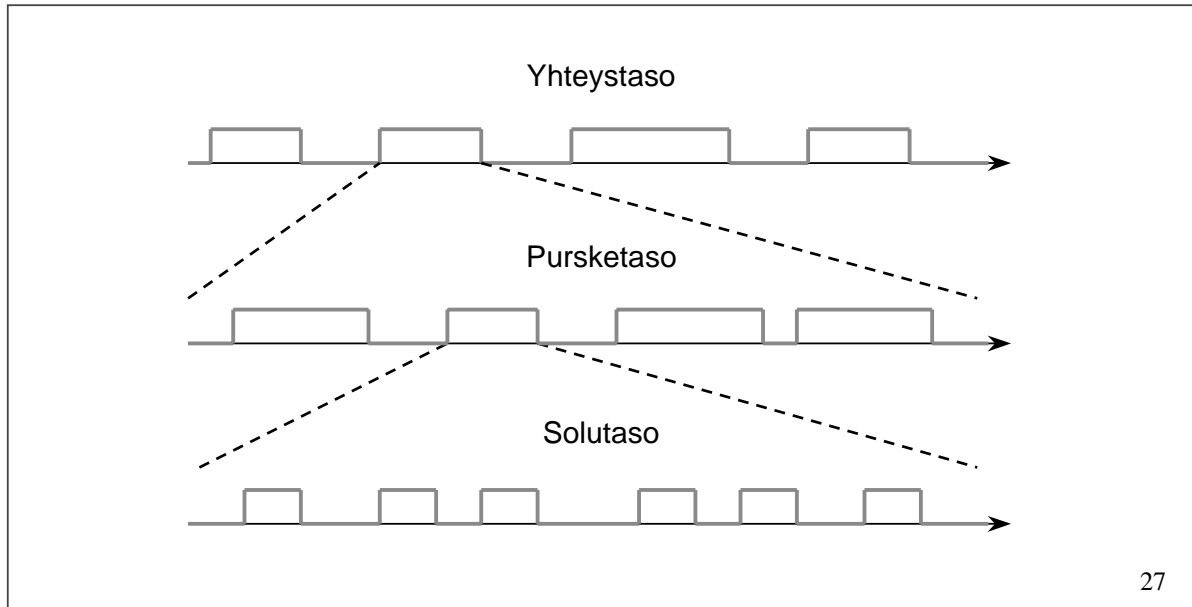
Dataliikenteen mallinnus vuotasolla (3)

- TCP:tä käyttävän **elastisen** liikenteen malli vuotasolla
 - uusia voita syntyy Poisson-prosessin mukaisesti
 - voiden kokojakauma vapaasti valittavissa (esim. mittauksiin sovittaen)
 - jos tarkastelukohteena yksittäinen linkki, järjestelmämallina yhden palvelijan **jonotusjärjestelmä**, jossa kaikkia asiakkaita palvellaan yhtaikaa samalla, systeemissä olevien asiakkaiden lkm:stä riippuvalla nopeudella (M/G/1-PS jonomalli)
 - PS jonokuri idealisoi ajatuksen, että TCP-vuot reagoivat ruuhkatilanteeseen vähentämällä nopeuttaan (ts. sopeuttavat nopeuttaan tilanteen mukaan)
- UDP:tä käyttävän **virtaavan** liikenteen malli vuotasolla
 - uusia voita syntyy Poisson-prosessin mukaisesti
 - voiden kestojakauma vapaasti valittavissa (esim. mittauksiin sovittaen)
 - voiden varaama kaista kiinteä tai muuttuu satunnaisesti (verkon tilasta riippumatta)
 - jos pelkästään UDP-liikennettä, yksinkertaiseksi malliksi käyvät erilaiset estomallit (vrt. ATM-liikennemallit yhteystasolla)

26

ATM-liikenteen mallinnus (1)

- Kolme eri aikaskaalaa:

ATM-liikenteen mallinnus (2)

- **Yhteystaso** (connection level)
 - “liikenteen yksikkö” = yhteys
 - järjestelmämallina **menetysjärjestelmät** (CBR- ja VBR-yhteyksille)
- **Pursketaso** (burst level)
 - “liikenteen yksikkö” = vaihtelevanmittainen (ja mahdollisesti vaihtelevan-nopeuksinen) purske
 - järjestelmämallina ns. **nestejonomallit** (fluid queue):
 - Anick-Mitra-Sondhi (A-M-S): eksponentiaaliset on-off-lähteet ($l_{km} < \infty$)
 - Kosten: eksponeniaaliset on-off-lähteet ($l_{km} = \infty$)
- **Solutaso** (cell level)
 - “liikenteen yksikkö” = kiinteänpituinen paketti = solu
 - järjestelmämallina **jonotusjärjestelmät**:
 - periodisten lähteiden superpositio ($N^*D/D/1$)
 - solujen saapumiset Poisson-prosessin mukaisia ($M/D/1$)

Sisältö

- Liikenteen mittaus
- Liikenteen vaihtelu
- Puhelinliikenteen mallinnus
- Dataliikenteen mallinnus
- Uudet dataliikenteen mallit

Bellcorella tehdyt Ethernet-mittaukset

- Bellcorella tehdyt Ethernet (LAN) mittaukset ('89-'92)
 - pitkäaikainen (sis. satoja miljoonia paketteja) ja erittäin tarkka mittaus
 - jokaisen paketin koko ja lähetysaika rekisteröitiin
 - kts. IEEE/ACM Trans. Networking, vol. 2, nr. 1, pp. 1-15, February 1994
- Johtopäätökset:
 - Ethernet-liikenne näyttää olevan **äärimmäisen vaihtelevaa**
 - purkeisuutta kaikissa aikaskaaloissa mikrosekunneista millisekunneihin, sekunteihin, tunteihin, kuukausiin, ...
 - Ethernet-liikenne näyttää olevan **itsesimilaarista** (self-similar) ja sisältävän **pitkän aikavälin riippuvuutta** (long-range dependence, LRD)
 - jos sitä tarkastellaan eri aikaskaaloissa (zoomataan), se näyttää samanlaiselta, ainoastaan vaihteluiden amplitudi muuttuu
 - ns. Hurstin parametri (siis yksi ainoa) kuvaa riippuvuuden astetta
 - Perinteiset dataliikenteen mallit (Poisson-prosessi, eksponenttijakauma) eivät tuo esiin näitä havaittuja, uusia Ethernet-liikenteen ominaisuuksia!

Paxsonin ja Floydin Internet-mittaukset

- Paxsonin ja Floydin Internet (WAN) mittaukset ('93-'95)
 - sekä yhteys- että pakettitason tarkastelu
 - kts. IEEE/ACM Trans. Networking vol. 3, nr. 3, pp. 226-244, June 1995
- Yhteystason johtopäätökset:
 - yhteydet, joihin liittyy todellinen (elävä) käyttäjä ja joissa ko. käyttäjä ei käynnistä uusia yhteyksiä istuntonsa aikana (TELNET, FTP sessions), voidaan mallintaa Poisson-saapumisprosessilla (kuitenkin tuntikohtaisin keskiarvoin)
 - sen sijaan muunlaiset yhteydet, ts. aidosti tietokoneiden väliset (SMTP, NNTP) sekä sellaiset, joissa käyttäjä luo useita yhteyksiä saman istunnon aikana (HTTP, FTP data), ovat **purskeisempia** kuin mitä Poisson-malli antaisi olettaa; lisäksi saapumisväliaikojen **korreloituneisuus**
- Pakettitason johtopäätökset
 - TELNET pakettien väliaikojen jakauma on **paksuhäntäinen** (heavy-tailed) eikä siis eksponentiaalinen, kuten perinteiset mallit olettavat

31

Dataliikenteen uudet mallit (1)

- “Uusia” jakaumia:
 - **alieksponentiaaliset** jakaumat (subexponential distributions)
 - “worse than exponential tail”
 - esim. log-normaalinen, Weibull- ja Pareto-jakauma
 - **paksuhäntäiset** jakaumat (heavy tailed distributions)
 - “power-law tail”
 - esim. Pareto-jakauma (sijaintiparametrina a ja muotoparametrina β)

$$P\{X > x\} = \left(\frac{a}{x}\right)^\beta, \quad x \geq a > 0, \beta > 0$$

- Uusissa dataliikenteen malleissa näillä jakaumilla kuvataan
 - pakettien pituuksia ja saapumisväliaikoja
 - yhteyksien kestoja ja saapumisväliaikoja

32

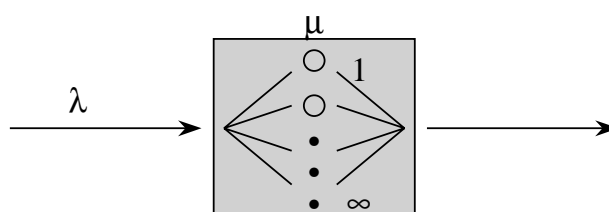
Dataliikenteen uudet mallit (2)

- “Uusia” prosessimalleja:
 - **pitkän aikavälin riippuvuutta** sisältävät prosessit (long range dependence, LRD)
 - **itsesimilaariset** prosessit (self-similarity)
- Jos stokastinen prosessi on (asymptoottisesti) itsesimilaarinen ja positiivisesti korreloitunut, niin se sisältää pitkän aikavälin riippuvuutta
 - esim. **fraktionaalinen Brownin liike** (fractional Brownian motion, FBM)
 - soveltuu kuvaamaan aggregoitua dataliikennettä (runkoverkossa)
 - itsesimilaarinen ja pos. korreloitunut prosessi \Rightarrow LRD
 - vain kolme parametria (säästeliästä!)
 - näistä yksi, **Hurstin parametri** $H \in (\frac{1}{2}, 1)$, kuvaa riippuvuuden astetta (mitä suurempi H sitä pidemmälle riippuvuus kantaa)
- Itsesimilaarisuus ja pitkän aikavälin riippuvuus voi aiheutua paksuhäntäisistä jakaumista (kts. seuraava esimerkki)

33

Esimerkki

- Tarkastellaan ääretöntä systeemiä ($M/G/\infty$)
 - asiakkaita saapuu Poisson-prosessin mukaisesti
 - palveluajat riippumattomia ja samoin jakautuneita
 - jakauma paksuhäntäinen
 - jakaumalla ääretön varianssi
 - esim. Pareto-jakauma muotoparametrinaan $\beta < 2$
- Tällöin vastaava liikennemääräprosessi on asymptoottisesti itsesimilaarinen sisältäen pitkän aikavälin riippuvuutta

34

Sanastoa

- liikenne = traffic
- liikenteen voimakkuus = traffic intensity
- liikenneprosessi = traffic process
- liikennemäärä = traffic volume
- saapumisprosessi = arrival process
- ylivuotoliikenne = overflow traffic
- kiiretunti = busy hour
- estimaatti = estimate
- harhaton = unbiased
- aikaskaala = time scale
- yhteystaso = connection level
- pursketaso = burst level
- solutaso = cell level
- pakettitaso = packet level
- vuotaso = flow level
- virtaava = streaming
- elastinen = elastic
- nestejono = fluid queue
- itsesimilaarisuus = self-similarity
- pitkän aikavälin riippuvuus = long range dependence = LRD
- paksuhäntäinen jakauma = heavy-tailed distribution

THE END

